BIBLIOTECA RELAŢIILOR ROMÂNO-RUSE

Prof. VASILE NEGREA

RELAŢIILE LUI MIHAI VITEAZUL CU RUSIA

EDITURA „EMINESCU" 1946

Prof. VASILE NEGREA

RELAȚIILE LUI MIHAI VITEAZUL CU RUSIA

EDITURA „EMINESCU"
1946

CUPRINSUL

Pag.

O SOLIE A LUI MIHAI VITEAZUL LA MOSCOVA IN VARA ANULUI 1597

In vara anului 1597 sosea la Moscova, după o călătorie lungă, obositoare şi plină de primejdii, o solie a domnului muntean Mihai Viteazul. Solia era condusă de omul de încredere al domnului, învăţatul vlădică Luca de Buzău. Atât vlădica precum şi însoţitorii săi călătoriseră aşa cum se călătoria pe vremea aceea pe distanţele lungi, călări, prin arşiţă şi prin ploi, temându-se mereu să nu se descopere scopul călătoriei lor. Fiecare ceată de oameni ceva mai numeroasă, fiecare pâlc de oaste ce se zărea în depărtare făcuse să le bată inima mai tare. Nu de puţine ori vor fi crezut că nu vor mai ajunge niciodată la Moscova pentru a preda ţarului Fedor scrisorile încredinţate de domn. Vremurile erau turburi, spionajul boieresc, austriac şi cel al nobilimii polone, prin ţara cărora trebuiau să treacă era foarte vigilent, aşa că o oprire a soliei spre a fi cercetată mai amănunţit n'ar fi fost exclusă. Lucruri de acestea se mai întâmplaseră.

E drept că se luaseră toate măsurile de precauţiune posibile pentru ca solia aceasta, atât de importantă pentru soarta ţării, să ajungă cu bine

la curtea ţarului, dar cine putea şti tot ce s'ar fi putut întâmpla? Dela Târgovişte la Moscova era o distanţă bună, iar dealungul drumului duşmani numeroşi şi vigilenţi.

Toate acestea le avuseră în vedere şi domnul cu cei din jurul său, când se gândiseră să trimită această solie.

Ar fi putut trimite, aşa cum se obişnuia, pe câţiva dintre boierii săi, oameni deprinşi cu drumurile şi cu primejdiile. N'o făcuse totuşi atât pentrucă nu avea încredere în boieri, amintindu-şi că aceştia încheiaseră, peste capul său, un tratat cu Sigismund, principele Ardealului, fapt de care se plânsese şi solului polon Lubieniecki spunând că „n'au făcut ceea ce aveau în instrucţiile lor, ci ceea ce era spre folosul lor, obţinând privilegii pentru dânşii"[1]), cât mai cu seamă pentrucă o solie boierească ar fi bătut prea mult la ochi. Scopurile unei solii boiereşti ar fi fost clare pentru oricine. Altceva era însă un episcop care pleacă la Moscova. El putea fi mai puţin suspectat. Pleca, aşa cum se obişnuia atât de mult pe vremea aceea, pentru „milostenii", adică pentru a căpăta bani necesari întreţinerii mânăstirilor şi bisericilor, bani pe cari Ruşii s'au grăbit totdeauna să-i dea oricărui solicitator, fie el Român, Sârb, Grec sau Bulgar. O astfel de solie cu greu ar fi putut fi bănuită că este şi purtătoarea unui mesagiu politic.

Conducătorii Poloniei erau obişnuiţi cu aceste solii călugăreşti, cari treceau an de an spre Moscova şi nu le suspectau.

Iată motivele care făcură pe Mihai Viteazul şi pe cei din jurul său să trimită pe bătrânul episcop de Buzău tocmai la Moscova, cu toată bătrâ-

---

[1]) Isopescu, *Documenti ineditti* în *Diplomatorium italicum*, I, p 396—399.

neţea acestuia şi greutăţile lungului drum. O solie condusă de un episcop avea mult mai multe şanse de-a ajunge la destinaţie. In plus se avea garanţia că vlădica Luca din Buzău, fiind faţă bisericească şi grec pe de-asupra (deci unul pe care boierimea munteană îl privea cu dispreţ, date fiind sentimentele ei mânate de interese materiale, la acest sfârşit de veac), nu va putea încheia angajamente politice în favoarea unei anumite pături sociale, aşa cum făcuse boierimea munteană, biserica căutând la acea vreme sprijin în regalitate şi combătând anarhia bisericească.

Totuşi pentru a adormi vigilenţa conducătorilor Poloniei, Mihai Viteazul se grăbeşte să ceară acestora liberă trecere prin Polonia pentru solia episcopului.

In primăvara anului 1597, el cere acestora îngăduinţa ca solul său să fie lăsat să meargă în Rusia spre a *„cere ajutor dela ţarul din Moscova pentru refacerea bisericilor stricate de Turci şi Tătari”*[1]) ceeace i se şi încuviinţă.

Ajutorul pentru biserici era, aşa dar, mai mult ascunderea principalului scop al soliei decât scopul principal. In realitate, solia domnului muntean era însărcinată a cere ţarului Fedor ajutor pentru ducerea mai departe a luptei de eliberare de sub Turci, care începuse în 1595 prin măcelărirea negustorilor turci din Bucureşti.

Aceasta nu trebuia s'o ştie însă conducătorii Poloniei, aliaţi, la acea vreme, din motive economice, cu Turcii. Dacă ar fi ştiut, ar fi oprit solia, arestând pe soli, aşa cum mai făcuseră şi altă dată, de pildă pe timpul lui Petru Rareş, când au

---

[1]) Isopescu *Documenti inediti della fine del Cinquecento,* in Acad. Rom. sec. ist. III: tom. X (1929). p. 63.

închis solia moldovenească ce mergea spre Moscova, la Vilna, fapt care a făcut pe ţar să intervină cu energie şi să obţină eliberarea ei.

Cu aceste precauţiuni şi cu spaima episcopului de Buzău de-a nu fi totuşi descoperit, solia ajunse, în luna Iulie a anului 1597, la Moscova unde este primită de ţar. Ea discută aici, cu ţarul, problemele cu care fusese însărcinată, cu aceeaşi prudenţă (deoarece la întoarcere trebuia să treacă tot prin Polonia), obţinând din partea Ruşilor promisiuni solemne de ajutor, precum şi un însemnat ajutor material, nu numai pentru repararea bisericilor ci şi pentru întreţinerea de mercenari, cari trebuiau să lupte cu Turcii.

Tratativele s'au purtat într'un chip atât de secret încât nimeni n'a bănuit că episcopul de Buzău a fost însărcinat de domnul Ţării Româneşti a discuta şi altceva decât probleme de ordin religios. De altfel Ruşii s'au silit şi ei să ascundă adevăratul scop al soliei. La întoarcerea episcopului în ţară ei i-au dat tot felul de daruri pentru bisericile româneşti, fapt care a adormit definitiv atenţia bănuitorilor, încredinţându-i că nu este vorba de nimic altceva decât de o solie plecată după pomeni la curtea ţarului Rusiei.

Solii petrecură în capitala Rusiei câteva săptămâni, în care timp au fost trataţi într'un mod ce avea să le rămână întipărit în minte multă vreme, după cum dovedeşte scrisoarea de mai târziu a episcopului Luca, devenit între timp Mitropolit al Ţării Româneşti, prin care recomandă atenţiei ţarului Mihail pe Mitropolitul Sergei, scrisoare unde spune că *„ospitalitatea casei voastre împărăteşti am gustat-o şi nu mai de mult când am fost trimis de mai înainte răposatul domn Mihai Voevod către bunicul Tău Teodor"*. După

aceasta, solia muntenească se întoarce acasă pe acelaş drum străbătut la ducere.

De bună seamă, îngrijorarea nu era acum mai mică. Primejdia era doar aceeaşi. Ba, ceva mai mare chiar. Dacă la ducere, la o cercetare mai amănunţită s'ar fi putut descoperi unele lucruri suspecte, acum era sigur că, dacă cineva ar fi deschis scrisoarea ţarului, ar fi văzut acolo că e vorba de cu totul altceva decât de o solie călugărească plecată după milostenie. Lucruri care numai spre bucuria conducătorilor Poloniei n'ar fi fost sau a aliaţilor lor beii şi popii Turci.

Graţie măsurilor de siguranţă luate chiar prin trimiterea acestei solii în locul uneia boiereşti, ca şi al secretului în care s'au purtat tratativele la Moscova, solia domnului muntean s'a întors cu bine la Târgovişte, aducând odată cu darurile pentru domn şi pentru bisericile stricate din cauza războiului, şi o preţioasă scrisoare a ţarului către Mihai. In această scrisoare, al carei rezumat se află în arhivele din Viena, după cum ne spune istoricul ceh Makurek[1]), ţarul îi jura lui Mihai că-l va ajuta împotriva oricărui duşman, celelalte urmând să i le spună verbal solul sau, vlădica Luca. In acelaş timp, ţarul îi trimitea şi o mare sumă de bani, necesară a plăti cu ea lefurile armatei de mercenari ce urmau să lupte cu Turcii[2]).

Desigur acesta nu era primul ajutor pe care Rusia îl dădea poporului român pentru a-l ajuta în lupta sa de eliberare. Istoria stă mărturie că ajutoarele de acest fel au fost nu numai numeroase ci chiar foarte numeroase, ele venind ori de câte

---

[1]) J. Makurek, *Zapàs Polska a Habsbursku o pristup K Cernému Mori*, Praga, 1931, p. 134.

[2]) Hurmuzaki, *Documente*, XII. p. 1261—1262.

ori poporul nostru a cerut ajutor vecinului său, pentru a nu vorbi de ajutorul oarecum indirect pe care l-a dat poporului nostru, prin atragerea de partea ei a principalelor forţe turceşti şi tătăreşti şi chiar ale conducătorilor poloni, a căror politică n'a fost o politică de pace faţă de vecinii lor, ci una de cotropire şi de jaf.

Ajutorul pe care-l dădea însă Rusia poporului nostru în acest sfârşit de veac era de o deosebită importanţă pentru noi. El servea poporului nostru, mai întâi spre a duce cu mai mult succes lupta împotriva suzeranului (stăpânului) lui, Turcia, plătind cu banii Rusiei numeroasele oşti de mercenari ce erau necesare pentru această luptă, iar în al doilea rând de a se elibera de sub tutela austriacă, care nu voia în fond altceva decât să ia, cu ajutorul banilor ei, locul Imperiului Otoman în ţara noastră.

Prin asigurarea unei puternice armate de mercenari, înzestrată cu tot echipamentul necesar războiului la acea epocă, — mercenari fără de care în acel secol nu se putea duce războiul, dată fiind perfecţionarea tehnicii ca şi situaţia internă din ţările europene, situaţie care dusese la un nou mod de robire a maselor populare, în urma apariţiei capitalismului — Rusia contribuia în felul acesta la câştigarea independenţei poporului român. Independenţă care nu se putea cuceri decât prin purtarea unui război victorios. Aceasta era prima condiţie.

Iată deci pentru ce era necesară alcătuirea unei armate de mercenari. Fără o astfel de armată nu se putea cuceri eliberarea, dată fiind evoluţia tehnicii războiului şi situaţia grea a ţărănimii noastre care fusese legată de glie.

Aceasta în primul rând.

In al doilea rând, banii Rusiei serveau la emanciparea de sub tutela Austriei, ţară ai cărei conducători nutreau gânduri expansioniste în Sud-Estul Europei.

Având asigurat ajutorul Rusiei, ţara noastră putea, aşa dar, să renunţa la subvenţiile pe cari le primea din partea conducătorilor Austriei pentru echiparea mercenarilor sortiţi să lupte, nu pentru eliberarea ţării noastre — lucru ce nu-i interesa — ci pentru expansiunea economică a Spaniei şi a Austriei în Sud-Estul Europei, în paguba Turciei şi a Angliei care încheiase de curând o convenţie economică cu Imperiul Otoman (1579). In 1579, Turcia permisese Angliei să deschidă la Constantinopol o Companie Turcească, căreia îi acordă apoi în 1588 privilegii asemănătoare cu cele ale Veneţienilor[1]).

Refuzând banii austriaci, ţara noastră scăpa dintr'odată de noul expansionism, cunoscută fiind slăbiciunea militară a statului austriac ca şi anarhia politică ce domnea în el. Cu tot aurul spaniol ce se pompa în ea pentru a o face un stat puternic, capabil de expansiune în favoarea capitalului spaniol, tocmai atunci aruncat şi gonit din posesiunile sale de peste oceane, Austria rămăsese şi în această epocă un stat slab, incapabil de-a lua iniţiativa unei ofensive. Ea spera însă să-şi câştige prestigiul şi noile teritorii cu ajutorul boierimii noastre, care se orienta acum spre Austria, din cauza câştigului pe care-l sconta. In planurile austro-spaniole, ţara noastră era deci destinată a scoate castanele din foc pentru ei, după care urma să se strângă şurubul prin sistarea ajutorului pentru susţinerea armatei de mercenari, fapt ce-ar

---

[1]) Vezi Makurek, *op. cit.*, p. 45.

fi însemnat dizolvarea acestei armate, iar prin dizolvarea ei, ţara fiind lipsită de orice apărare, urma să fie ocupată de Austriaci. Socoteala era simplă şi nu lipsită de inteligenţă. Mai cu seamă că, între timp, se lucra a se câştiga noul teritoriu şi economiceşte.

Se poate deci spune cu alte cuvinte că nobilimea şi negustorimea austriacă speculau fără jenă aspiraţiile spre libertate ale poporului român, pentru propriile lor interese.

Ruperea legăturilor cu conducătorii Austriei înainte de a-şi înfunda ţara din punct de vedere economic, zdrobindu-le în acest fel planurile expansioniste lucrate cu atâta grije, constituia un act eliberator şi înţelept. A o lua înaintea planurilor austriace, şi a nu aştepta momentul când ea însăşi va socoti că a sosit momentul de-a sista subvenţiile militare şi deci de-a pune mâna pe ţara noastră, constituia o datorie patriotică.

Or, lucrul acesta era tocmai acela pe care îl făcea *posibil* Rusia, prin acordarea unei subvenţii militare necesare întreţinerii unei armate de mercenari.

In felul acesta, lupta de eliberare a poporului român nu numai că era uşurată, dar era în acelaş timp şi garantată prin alungarea primejdiei expansionismului austriac.

Iată deci importanţa soliei episcopului de Buzau la Moscova şi importanţa promisiunilor şi a darurilor făcute de ţar lui Mihai Viteazul.

Pe când conducătorii celorlalte state vecine nutreau gândul fie de a-şi menţine vechile poziţii în ţara noastră, fie de-a cuceri altele, Rusia era singurul stat care s'a oferit să dea şi a dat un ajutor efectiv luptei de eliberare a poporului român.

Mihai Viteazul şi-a dat perfect seama de im-

portanța acestui ajutor. Lucrul acesta ne este atestat de cuvântarea solului acestuia la Praga în fața solului rus din acelaș oraș, Atanasie Vlasiev. Venit la Praga, la sfârșitul anului 1599, pentru a vesti pe Impăratul Rudolf II, de urcarea în scaun a țarului Boris Godunov, cumnatul țarului Fedor, Vlasiev întâlnește acolo pe solul lui Mihai Viteazul, Petre Armeanul. Acesta se duce la solul țarului cerându-i să-i dea de știre lui Boris că Mihai a cucerit Ardealul. „Mihai — zice solul — roagă pe Dumnezeu să țină pe țar și acesta să-i păstreze bunăvoința lui". In încheiere — după ce solul rus răspunde că se bucură de izbânzile domnului român — solul domnului român arată recunoștința stăpânului său pentru ajutorul trimis cu doi ani mai înainte, din vistieria împărătească, pentru lupta împotriva Turcilor[1]).

Nu este deci de mirare pentruce solia din 1597 a lui Mihai Viteazul către țarul Fedor se făcuse cu atâtea precauțiuni. De ea depindea buna desfășurare a luptei de eliberare și de independență a poporului român, luptă la care Rusia a dat cel mai mare ajutor.

Din nenorocire însă, ajutorul rusesc a fost în cele din urmă anihilat, prin trădarea boierimii care sacrifică pe Mihai ambițiilor ei antipatriotice.

---

[1]) B. P. Hajdeu, *Arhiva Istorică*, II, p. 47—48. cf. și Hurmuzaki, *Documente*, XII, p. 660.

PENTRUCE AJUTA RUSIA LUPTA DE ELIBERARE A POPORULUI ROMÂN

Că Rusia a ajutat la sfârşitul secolului al XVI-lea lupta de eliberare a poporului nostru este astăzi un fapt dovedit.

In timp ce conducătorii Austriei voiau sa speculeze această luptă a poporului nostru în folosul lor personal, iar conducătorii Poloniei, aliaţi ai Turcilor, nu vedeau cu ochi buni aceas ă luptă a noas ră, singurul popor care ne-a dat un ajutor efectiv a fost poporul rus.

Rusia a fost singurul stat care ne-a înţeles ca to deauna lupta şi ne-a întins mâna.

Care este explicaţia acestui fapt? Lra oare la mijloc o neobişnuită mărinimie, şi să fi facut oare Rusia ace t lucru numai de dragul artei? Desigur că nu Ar fi o greşală să ne închipuim asemenea lucru.

Cauza este cu totul alta: identitatea de interese.

Ca şi noi, Rusia ducea şi ea, în acest veac, grele lupte cu conducătorii Poloniei şi ai Turciei, aliaţi cu Tătarii, pentru eliberarea ţinuturilor sale aflate sub stăpânirea acestora. Ducând ea însaşi războaie de eliberare, nu-i putea fi indiferent, aşa-

dar, un aliat care lupta împotriva aceloraşi duşmani.

Iată ce a făcut-o să privească cu simpatie lupta poporului român şi să-i acorde ajutorul său ori de câte ori i-a fost solicitat. Lupta noastră uşura într'o oarecare măsură lupta ei, după cum lupta ei cu aceşti duşmani uşura lupta noastra. In căutare deci de aliaţi, a fost normal ca aceste două popoare să se apropie şi să se ajute unul pe celălalt, câ eodată chiar în mod indirect, adică fara ca acţiunile lor să fie coordonate, aşa cum s'a întâmplat de pildă în vremea lui Petru Rareş, ale cărui războaie cu conducătorii Poloniei nu pot fi înţelese dacă sunt despărţite de alianţa din re cele doua popoare în acea epocă.

Acelaş lucru o făcea să acorde sprijinul său şi lui Mihai Viteazul.

Situaţia se prezenta, la acest sfârşit de secol, în felul următor: Turcia, care trecuse, în urma decăderii comerţului medieval în Răsăritul Europei, printr'o perioadă de criză, începuse a se reface. Acest lucru era posibil, datorită unui nou impuls comercial care, pornind dela oraşul Danzig, străbătea Polonia şi ţările noastre, îndreptându-se spre Constantinopol. Noul avânt comercial permitea refacerea unităţii economice a Imperiului Otoman, fapt care avea să aibă drept urmare subjugarea şi mai strânsă a popoarelor raiale sau vasale, ce se bucuraseră în lipsa acestei unităţi economice de o autonomie ceva mai largă.

Dar lucrurile nu se opresc numai aici. Trecând şi prin Polonia, noua cale comercială dădea un efectiv ajutor şi nobilimii poloneze. Graţie acelui fapt, şleahta nobililor poloni se putea menţine şi mai departe în fruntea statului, continuând exploatarea şi subjugarea atât a propriului popor

cât şi a popoarelor vecine, care doreau libertatea, cum erau de pildă Ruşii din Regatul Poloniei.

Având apoi tot interesul de a protegui cât mai bine noul avânt comercial ce pornise după aproape două secole de stagnare, a fost normal ca cele două clici conducătoare din Polonia şi din Turcia să se unească într'o strânsă alianţă.

Pentru poporul nostru ca şi pentru poporul rus, această alianţă constituia însă nu numai o ameninţare ci şi un direct şi iminent pericol. Orice întărire a celor două cercuri conducătoare însemna în acelaş timp prelungirea anilor de asuprire pentru popoarele deja supuse şi deschiderea unor noi perspective de cuceriri în dauna popoarelor vecine.

In faţa alianţei turco-polone este explicabilă, aşa dar, alianţa ruso-română dela sfârşitul acestui secol. Ea era impusă de împrejurări, iar poporul român îşi dăduse seama de foarte multă vreme că poporul rus luptă pentru aceleaşi ţeluri ca şi el. Dovedise aceasta de nenumărate ori, dealungul istoriei celor două popoare. Ceeace a mânat deci la această alianţă, fuseseră şi acum interesele comune.

Ajutând la cucerirea independenţei româneşti, Ruşii ştiau foarte bine că întăresc în acelaş timp propria lor luptă deoarece un stat puternic şi prieten în calea ambiţiilor nobilimii polone şi a lăcomiei de teritorii străine a Turcilor şi a Tătarilor, nu putea fi decât necesar şi eficace.

Iată motivele pentru cari Ruşii au sprijinit lupta de independenţă a poporului român la sfârşitul secolului XVI, dând ajutorul lor conducătorilor poporului român cari li s'au adresat: ei doreau în adevăr, în mod sincer o ţară liberă şi independentă.

MIHAI VITEAZUL SPRIJINITOR AL RUTENILOR DIN POLONIA

La 10 Octombrie 1598, Mihai Viteazul scrie Regelui Poloniei în privința Patriarhului Rutenilor ortodoxi, Nichifor Dascălul, al cărui proces se judecase în Dieta din 1597 și care acum era ținut arestat în închisoarea Malberg în Prusia, cerând eliberarea lui[1]). In acelaş sens scria şi la 10 Decembrie 1598, adică două luni mai târziu, cancelarului Zamoyski[2]).

Conducătorii Poloniei văzuseră însă că procesul Patriarhului ortodox luase proporții prea mari: în adevăr, mişcarea religioasă antiunionistă din Polonia se mutase de pe terenul religios, pe care voiseră s'o localizeze conducătorii Poloniei, pe terenul politic; astfel că, în ciuda intervenţiilor ei au ordonat într'o noapte asasinarea Patriarhului.

Nu ştim cât de mult s'au gândit conducătorii Poloniei până să dicteze acest act arbitrar şi în fond gratuit. Ceeace este sigur rămâne numai

---

1) Hurmuzaki, *Documente-Supliment* II — 1, p. 483.

2) I. Corfus, *Mihai Viteazul şi Polonii*, Bucureşti, 1938, anexa XXV bis, p. 241.

faptul că ei au nădăjduit ca prin aceasta vor potoli spiritele din interiorul țării, iar în afară vor tăia posibilitățile de intervenție.

Cum se întâmplă însă de cele mai multe ori, socotelile de acasă nu s'au potrivit cu cele din târg, întrucât conducătorii Poloniei nu ținuseră seamă de o mulțime de fapte care ar fi trebuit să le atragă luarea aminte și să-i facă mai prudenți în zelul lor întru catolicism; în deosebi, nu ținuseră seama de forța însemnată a comunității ortodoxe din Polonia, care număra câteva milioane de membri. Departe de a potoli spiritele, asasinarea Patriarhului ortodox în închisoarea dela Malberg, le înverșuna și mai mult. A fost — figurat vorbind — ca un butoi de pulbere aruncat peste flăcări. Vestea uciderii sale se răspândi curând în toate satele rutenilor ortodoxi, prinzând proporții de epopee. Indignarea era generală. Nemulțumirile care până atunci izbucniseră destul de des, dar fără a avea un caracter generalizat, se generalizară acum cu o forță nouă. Ura împotriva conducătorilor catolici ai Poloniei nu mai cunoscu margini. Era ca o apă ieșită din matcă, gata să mături tot ce va întâlni în cale. Distrugerile de bunuri catolice se înmulțiră.

Solidarizați în mișcarea de apărare a credinței ortodoxe, în fața încercărilor de catolicizare ale conducătorilor Poloniei, mișcarea Rutenilor ortodoxi, în fruntea căreia se afla bogatul și puternicul voevod de Kiev, Constantin Vasile de Ostrog, căpătă curând și un caracter eliberator.

Odată deschisă lupta între catolicism și ortodoxism, ortodoxii ruteni cerură alipirea la Rusia și despărțirea de Polonia, ca o măsură de garanție că în viitor drepturile lor vor fi respectate.

Luptei și cererilor Rutenilor ortodoxi din Polo-

nia, conducătorii Poloniei le răspunseră printr'o prigoană fără milă, prigoană în urma căreia căzură numeroase capete.

Indârjirea era tot atât de mare de o parte ca şi de cealaltă.

Pe măsură însă ce unii îşi apărau privilegiile, ceilalţi căutau să scape de sub un jug, pentru a fi liberi de a se conduce cum vor crede de cuviinţă.

Se pune însă întrebarea: Ce-i adusese aici?

Şi răspunsul este simplu: ambiţiile şi interesele conducătorilor Poloniei.

Pentru consolidarea privilegiilor lor, conducătorii acestei ţări, socotiseră că cel mai nimerit lucru este câştigarea de partea lor a populaţiei rutene. Neapărat, câştigarea lor se putea face şi în alt mod decât prin încercarea de a-i catoliciza, dar conducătorii Poloniei au socotit că aceasta rămâne totuşi modul cel mai sigur. Nu este indiferent, socoteau ei, ca un nobil catolic să aibă pe moşia sa iobagi ortodoxi. Nişte iobagi catolici puteau fi mai de înţeles. Intre ei şi stăpân exista o legătură comună: credinţa catolică. Pe când în cazul celălalt nu exista nici această legătură, atât de importantă pentru această epocă ci, din contra, motive de discordie. Iată deci pentruce era bun catolicismul şi merita a fi opus ortodoxismului. Asta pe de o parte. Pe de altă parte, odată catolicizată, această populaţie nu ar mai fi gravitat atât de mult spre Rusia, a cărei aureolă de eliberatoare a popoarelor aflate sub ocupaţie străină creştea tot mai mult în acea vreme. Solidarizându-i deci nu numai din punct de vedere economic ci şi religios cu Regatul Poloniei, conducătorii catolici ai acestei ţări sperau să întărească şi mai mult graniţa cu Rusia a statului lor, făcându-şi şi mai dependentă această populaţie ruteană, atât

de necesară pentru lucrarea latifundiilor, mai cu seamă acum, în urma reluării traficului comercial cu Polonia.

In vederea catolicizării ei, conducătorii Poloniei au convocat în 1596, după sugestiile iezuitului Petru Skarga, un sinod la Brzesc, în care s'a proclamat unirea bisericii ortodoxe din Polonia cu Roma[1]. Un act asemănător celui pe care îl va face Austria ceva mai târziu (sec. XVII) pentru câştigarea populaţiei ortodoxe din Ardeal.

Proclamarea unirii bisericii ortodoxe din Polonia cu Roma avu însă un ecou cu totul contrar celui scontat de conducătorii Poloniei. Departe de a linişti spiritele, hotărîrea sinodului dela Brzesc le înfierbântă şi mai mult şi asta mai cu seamă în urma convocării unui al doilea sinod, în acelaş an şi acelaş oraş, în care Patriarhul Nichifor afurisi pe toţi cei ce acceptaseră unirea[2]).

Situaţia din Polonia a atras însă atenţia ţarului care se văzu nevoit să intervină în favoarea populaţiei ruseşti din această ţară, persecutată şi măcelărită de conducătorii Poloniei.

Ca urmare a tuturor acestor fapte, a tratativelor sale mai vechi cu ţarul şi a obligaţiei de a întoarce ceva din preţiosul ajutor ce i-l dăduse acesta pentru a duce o adevărată luptă de eliberare şi de independenţă a poporului său, Mihai Viteazul intervine şi el alături de Ruşi în favoarea populaţiei ruseşti din Polonia.

Chiar înainte de a se afla oficial acţiunea comună a celor două state în favoarea ortodoxilor din Polonia, conducătorii acestei ţări aflaseră de

---

[1]) *Hist. polit. Polski*, II, p. 166.

[2]) Lewicki, *Ksiaze Konstanty. Ostrogski a urija brzeska*, 1596, r. Lwów, 1933, p. 174 şi urm.

intenţiile lor, scriind despre ele cu foarte multă îngrijorare. Ingrijorare foarte explicabilă, întrucât încurca toate planurile urzite cu atâta migală cu mult înaintea sinodului dela Brzesc.

Astfel, la 20 Decem. 1599, nobilul Fogelweder îi scria lui Jan Potocki că, Mihai „urzeşte ceva tainic cu Moscalul"[1]), lucru pe care la 15 Ianuarie 1600 îl ştia şi-l scria şi Zolkiewski, cancelarului Zamoyski în următoarele rânduri: *„unii care cunosc lucrurile dau de veste că Mihai uneltește ceva tainic cu Moscalii, fireşte nu spre binele Republicii (Polone)... Insuşi domnul Voevod al Moldovei ştie şi ne aminteşte că Mihai pregăteşte o grabnică ieşire a Moscalului contra Poloniei şi trebue să fie acolo oarecare uneltiri"*[2]).

Alianţa aceasta, de care se temeau atâta conducătorii Poloniei, nu este confirmată astăzi — ce-i drept — de acte oficiale contemporane, dar existenţa ei apare evidentă dacă se analizează ceva mai amănunţit evenimentele mai importante ale acelei epoci. Tratativele dintre Mihai şi Rusia s'au petrecut după câte ştim, într'un chip deosebit de secret atât în 1597 cât şi în 1599, în convorbirea pe care a avut-o la Praga solul lui Mihai, Petre Armeanul, cu solul ţarului Boris Godunov, Atanasie Vlasiev. Fusese nevoie de tratative secrete pentru ca nimeni să nu poată dejuca planurile de eliberare pe cari le imagina Voevodul nostru, planuri de o deosebită importanţă pentru istoria poporului nostru. Scrisoarea ţarului, din 1597, pe care am menţionat-o mai înainte şi în care se spune că episcopul Luca de Buzău va spune dom-

[1]) I. Corfus *op. cit.*, p. 128.
[2]) T. Liubamirski, *Listy Stanislawa Zólkiewskiego*, 1584 — 1620, Cracovia, 1868, p. 100—102, Nr. 70.

nului mai multe, verbal, este extrem de semnificativă în această privință.

Ceeace întărește și mai mult prima ipoteză, a unei strânse alianțe de ajutor reciproc între Ruși și Români, la sfârșitul secolului XVI, este faptul că în Martie 1600, adică trei luni după ce Zamoyski primea scrisoarea lui Zalkiewski, conducătorii Poloniei îi refuzau lui Mihai trecerea unui sol de al său din Ardeal spre Moscova[1]).

Ca urmare a alianței ruso-române, trupele lui Mihai treceau la 5 Iunie 1600 în Pocuția, încercând să pună mâna pe cetățile acestui ținut, spre a veni în ajutorul Rutenilor ortodoxi. La 5 Iunie Stanislaw Wlodek, voevod de Belz, și staroste de Halicz și Kolomya, îi anunța lui Zamoyski că trupele lui Mihai, în număr de 7.000 de ostași au intrat în Pocuția, încercând să pună mâna pe Sniatyn. După spusele lui Wlodek, trupele acestea ajunseră până la Tydmienica, mai jos de Stanislawow. Ca urmare, el îi cerea grabnice ajutoare pentru ca „să nu treacă atât de repede"[2]).

In baza acestei înștiințări, ca și a celor pe cari Zamoyski le primise personal, el înștiință la 17 Iunie pe Rege asupra înaintării trupelor domnului român în Polonia[3]).

Pretutindeni armata română de sub conducerea lui Baba Novac este primită de populația locală drept eliberatoare. Satele rutene sunt cuprinse de un entuziasm fără seamăn. Acest lucru ne este atestat de o mulțime de mărturii documentare de prim ordin.

Iată ce scria în această privință Solikowski, arhiepiscopul catolic din Lemberg, lui Pociej, e-

---

[1]) Makurek, *op. cit.* p. 180.
[2]) Corfus op. cit. p. 304.
[3]) *Ibidem*, p. 304.

piscopul unit de Wloddzimierz şi Brzesc: „poporul de jos din Rusia (Rutenia) este de partea lui Mihai, în loc să ţină cu Leşii, de partea regelui şi a hatmanului. Doamne îndură-te şi ne păzeşte"[1]). Iar Piasecki, un scriitor polon din sec. XVII scrie că „în Polonia mulţi se dădură de partea sa şi toţi, profitori de schimbări politice, doreau sosirea lui, mai ales că el era de legea grecească (ortodox); deci noroadele ruseşti, strâns unite prin această lege, îi primeau îndeosebi, fiind în necontenite certuri şi sbuciumări din cauza proaspetei lor uniri cu biserica romano-catolică"[2]).

Mai plastic decât toţi este însă istoricul contemporan evenimentelor, Lubieniecki, care spune că „poporul nostru rusesc... îl aşteaptă cu nerăbdare, mai bucuros decât jidovii pe Mesia"[3]).

Faţă de această situaţie deloc favorabilă, conducătorii Poloniei începură pregătirile de război, după ce se convinseră că armatele domnului român nu pot fi oprite cu daruri, aşa cum propuseră unii. Numeroase scrisori ale Regelui se îndreaptă spre oraşele mai de seamă din voevodatul Rusiei, cu porunca de a se aproviziona din vreme cu alimente şi cu arme în vederea războiului[4]).

Pericolul înaintării armatelor lui Mihai era cu atât mai mare cu cât între el şi Moscova exista o strânsă alianţă, iar spionii poloni aduceau veşti îngrijorătoare despre pregătirile armatelor ruseşti.

Pentru aceasta, Regele Poloniei scrie în 1600:

---

[1]) Corfus, *op. cit.*, p. 126.

[2]) P. Piasecki, *Chronica gestorum in Europa singulariorum*, Craiova 1870, p. 158—159.

[3]) Lubieniecki. *Polonentichia*, ed. A. Botowski. Lwów, 1843, p. 144.

[4]) Corfus, *op. cit.*, p. 308.

„primejdia e iminentă... e vorba de aproape de existenţa noastră... va trebui să ne apărăm pentru ca el (Mihai) să nu ia jumătate din ţara noastră. E vorba de ţara noastră, de coroana Poloniei, de libertăţile şi averile domniilor voastre, de viaţa voastră... de s'ar întări vrăjmaşul în această ţară, e de temut că toate acestea vor pieri"[1]). Iar la 4 Iulie acelaş an „(Mihai) e gata să ocupe statul nostru"[2]).

Natural nu era vorba decât de eliberarea Rutenilor din Polonia dar conducătorii Poloniei vedeau în aceasta o lovitură directă împotriva lor, o lovitură mortală. Eliberarea acestei populaţii ruseşti constituia pentru foarte mulţi dintre ei deposedarea de întinse latifundii şi smulgerea din mâinile lor lacome a milioane de oameni, iobăgiţi pe aceste moşii. Avea dreptate deci Regele a vorbi de aceasta ca de „existenţa" lor.

Pe de altă parte, ştiri din ce în ce mai alarmante veneau la Varşovia mărind şi mai mult îngrijorarea. Mihai trecuse graniţa în trei părţi, la Soroca cu 20.000 de oameni, la Hotin cu 40.000, sub comanda lui directă, la Cernăuţi cu Baba Novac alţi 20.000[3]). Toate acestea în timp ce mişcarea internă de eliberare menţinută de populaţia ruteană creştea în intensitate, iar Ruşii se pregăteau să intre în acţiune. Este drept că în faţa atacului concentric la care se aşteptau, conducătorii Poloniei făcuseră o încercare disperată de a aranja lucrurile, trimiţând în grabă la Moscova o solie în frunte cu Leon Sapicha pentru a încheia o „alianţă veşnică" cu „Moscalii". Era prima dată că cereau conducătorii Poloniei o astfel de alianţă.

[1]) A Veress, *Documente*. VI. p. 109—111.
[2]) *Ibidem*, p. 133—136.
[3]) *Documente privitoare la istoria lui Mihai Viteazul*, Bucureşti 1936, p. 116—117.

De obicei ei se mulţumiseră până acum cu alianţe pe o durată determinată sau cu „armistiţii". Ruşii refuză însă, aşa cum era de aşteptat, pacea şi „alianţa veşnică", aşteptând veşti dela Mihai, în vederea acţiunii comune.

Cu toate biruinţele înregistrate de armatele sale şi cu toate speranţele puse de populaţia ruteană în acţiunea sa eliberatoare, Mihai este totuşi silit să înceteze, pentru un timp — credea el — operaţiile militare din Polonia. Evenimentele din Ardeal şi Ţara Românească îi reclamau atenţia într'acolo.

Redeschiderea operaţiilor urma să înceapă însă curând după aranjarea chestiunilor interne. Este foarte probabil că Ruşii fuseseră anunţaţi despre acestea, deoarece este fapt constatat că ţarul refuză a primi propunerile conducătorilor Poloniei, remise la Moscova de solul Leon Sapicha, unul din cei mai mari oratori poloni ai epocii.

„Moscalii ne îngroziră cu primejdia din partea lui Mihai — raporta Sapicha Regelui — afirmând că el a ridicat război împotriva Majestăţii Voastre... şi că apasă coroana polonă; nu mai puţin ei aşteptau ce fel de sfârşit va aduce aceasta. Dar cu ajutorul lui Dumnezeu inimile lor cele viclene nu se bucurară, căci în ziua de 8 Februarie (1601), sosind la noi curierul Majestăţii Voastre... ne-a adus îmbucurătoarea şi scumpa veste că Mihai a fost alungat din Moldova, pierzând nu numai ţara Moldovei, dar şi pe cea a Munteniei şi a Transilvaniei, iar acestea au ajuns sub stăpânirea Majestăţii Voastre... Abia în ziua de 20 Februarie, obţinând o audienţă, am adus, în mod public, la cunoştinţa ţareviciului, izbânda Majestăţii Voastre... Moscova ştia despre aceasta mai înainte,

totuşi răutatea nu i-a îngăduit s'o recunoască până atunci"[1]).

In realitate, ceeace-i făcea să nu dea crezare veştilor despre înfrângerea lui Mihai şi despre scoaterea lui din domnie nu era „răutate", ci dorinţa ca acestea să nu fie adevărate. De altfel, când ajunse vestea că Mihai si-a refăcut armata, a luat Bucureştii şi a înfrânt pe Poloni, alungându-i din Muntenia, bucuria Ruşilor fu mare.

Până la urmă, ştirile se arată a fi adevărate Numai acum, lipsiţi de aliaţi, Ruşii se arată decişi a încheia cu conducătorii Poloniei un armistiţiu pe 20 de ani[2]).

Ceeace îl pierduse pe Mihai fuseseră intrigile boiereşti, intrigi cari până la urmă au dus la uciderea lui pe câmpia Turdei în zorii zilei de 9 19 August 1601. Urzelile boiereşti împotriva politicii domnului s'au petrecut atât de repede — fapt care a permis prăbuşirea întregului edificiu clădit de Mihai — încât prietenii nici nu i-au mai putut veni în ajutor. A fost o perioadă turbure în care, la drept vorbind, nimenea din afară nu putea pricepe prea bine ce se petrece. Şi faptul acesta explică şi pentruce Ruşii n'au venit în ajutorul aliatului lor.

Rezultatul politicii boiereşti şi a urzelilor lor împotriva lui Mihai şi a celor ce-l susţineau în interiorul ţării a fost însă prelungirea dependenţei ţării faţă de Turci, iar pentru populaţia ruteană din Polonia — pentru eliberarea căreia Mihai începuse luptele conduse de căpitanul său, sârb de origine, Baba Novac, — rămânerea mai departe sub jugul clicii conducătoare polone. Privi-

---

[1]) A. Prochaska. *Archivum domu Sapiehów*, I. Lwów 1892 p. 258—259.
[2]) Kognowicki, *Zycia Sapichów*, II Varşovia, 1791, p. 15—19.

legile lor le erau boierilor cu mult mai scumpe decât eliberarea a două popoare. Şi faptul acesta l-au speculat şi conducătorii Poloniei, convingându-i curând că, în fond, interesele boierimii muntene merg mână în mână cu cele ale nobililor poloni. Cârdăşia dintre cele două nobilimi a însemnat în cele din urmă consolidarea poziţiei duşmanilor poporului român, a Turcilor şi nobilimii feudale poloneze, fapt atât de important pentru desvoltarea istoriei poporului nostru, în secolele următoare.

Iată motivele pentru cari alianţa româno-rusă dela sfârşitul secolului XVI n'a dat roadele aşteptate.

EPOPEEA LUI MIHAI VITEAZUL IN LUMEA RUSEASCĂ

Lupta dusă de Mihai Viteazul şi de o mână de oameni mai luminaţi din jurul lui pentru cucerirea independenţei poporului român ca şi a celorlalte popoare subjugate a fost repede uitată la noi. Eforturile boierimii noastre de a face uitate faptele viteazului domn au fost destul de mari în această privinţă.

Lumea rusească însă, şi în special cea din Polonia, n'a uitat totuşi faptele sale de arme, ca şi ajutorul pe care li-l dase pentru eliberare, păstrându-i timp de două secole o amintire neştearsă.

Poporul rusesc din Polonia ştia mai bine decât oricine ce anume pierduse prin suprimarea lui Mihai. Prin dispariţia sa de pe arena istoriei pierduse atât nădejdea (pentru o vreme) a eliberării naţionale, cât mai ales nădejdea unei eliberări sociale.

„Poporului de jos — scrie un contemporan, Heidenstein — îi dădea nădejde de viaţă liberă şi fericită prin nimicirea nobilimii"[1]). Asemenea se plângea şi un nobil polon că Mihai „caută să se

---

[1]) Heidenstein, *Rerum Polonicarum*, ab... Sigismundi Augusti, p. 350.

facă iubit de țărani și de oamenii de jos, cărora le-a dat voie în Ardeal să ucidă pe stăpâni și să se libereze... Ar fi o mare primejdie, dacă ar încerca acelaș lucru în Polonia, căci aici se află o mulțime de țărani supuși nobilimei"[1]). Convorbirea dintre doi oșteni poloni în slujba lui Mihai Viteazul fusese raportată Regelui. Ofițerul Zapletinski spunea colegului său Stadnicki: „Milostive domnule Stadnicki, să ne pregătim săbiile noastre asupra Poloniei, căci măria sa prințul, stăpânul nostru, mi-a spus acum în odaia lui că are voie neapărat să pornească împotriva Poloniei. Iar noi, dacă nu am căpătat răsplată pentru vreo slujbă de a noastră la boierii la care am slujit, atunci vom avea plată cu moșiile lor, tăindu-le lor gâtul"[2]).

Nu este de mirare deci că „schismaticii (ortodoxii din Polonia) îl divinizau (pe Mihai) ca pe un Messia"[3]), cum scria iezuitul Petre Skarga.

Lucrurile acestea explică marea sa popularitate în Polonia ruteană.

Pe această popularitate s'a clădit apoi epopeea lui Mihai Viteazul care a circulat în această lume ruteană după moartea eroului.

Autorul ei a rămas până astăzi anonim. Oricine ar fi fost el, textul ni-l arată a fi fost însă un mare admirator al domnului român, deoarece copiind în fond epopeea grecului Stavrinos despre Mihai Viteazul, un martor ocular al faptelor, are grije totdeauna a lăsa deoparte faptele care nu-i convin sau care i se par a fi o întunecare a figurii eroului său. Iar faptul că ea a circulat în lumea

[1]) Buta, în *Diplomatarium*, II, p. 130—132.

[2]) „Documente privitoare la istoria lui Mihai Viteazul" p. 121.

[3]) *Ibidem*, p. 152—153.

rusească este o dovadă în plus asupra prieteniei dintre cele două popoare, la acest sfârşit de veac.

Pentru ca cititorii noştri să aibă o idee complectă asupra relaţiilor de prietenie dintre cele două popoare în secolul al XVI-lea, dăm mai jos textul acestei istorii a lui Mihai Viteazul păstrată într'un codice la mânăstirea Schottenkloster din Viena, aşa cum a fost el tradus de răposatul profesor Iulian Ştefănescu[1]).

IMPĂRĂŢIA SULTANULUI MEHMET[2])

In locul lui (adică: a Sultanului Murat[3]) a împărăţit fiu-său, sultan Mehmet, ani 10 şi a cârmuit împărăţia cu pace.

In vremea împărăţiei lui era în Ţara Românească Mihai Voevod cel foarte viteaz.

Acela când văzu marea asuprire (ce se făcea) în Ţara Românească de Turci asupra creştinilor — de dispreţuiau spurcaţii Turci împărăţia lui şi-l înfruntau de multe ori în faţă — se supără mult de acest lucru şi se răsvrăti împotriva lor şi tăie pe creditorii Turci, ca pe ceilalţi Turci care se găseau în ţară.

Şi când auzi împăratul turcesc aceasta, se supără foarte şi îndată trimise alt domn; şi porunci lui Mustafa-paşa să meargă cu toată oştirea să prindă pe Mihai şi să aşeze (în scaun) pe noul domnitor Bogdan[4]) voevod, fiul lui Iancula. Şi când auzi Mihai de acest lucru, de îndată porunci să se strângă oştirea sa şi merse la Rusciuc —

---

[1]) *Iulian Ştefănescu. Epopeea lui Mihai Viteazul în lumea greco-rusească în secolii XVII şi XVIII*, în *Revista Istorică Română*, IV, (1934) p. 141—174 şi în *„Opere istorice"*.

[2]) Este vorba de Mehmet III (1595 — 1603) contemporan cu Mihai Viteazul.

[3]) Murat III 1574—1595.

[4]) Bogdan este fiul lui Iancu Sasul, fostul domn al Moldovei.

căci Dunărea era îngheţată — şi se apropiară ca lupii; şi îndată aprinseră târgul. Iar Turcii cum văzură [aşa] se înspăimântară foarte. Mihai se luă la luptă cu Turcii: mai întâi tăie capul [serdarului] lor; birui pe Turci şi jefui Rusciucul; iar domnul, care venea să stăpânească peste Ţara Românească, fugi singur fără însoţitorii săi. Şi Mihai se întoarse cu oştirea sa în ţară.

Şi atunci, auzind că Tătarii veniseră în Ţara Românească să jefuiască şi să prade, trimise oştire asupra lor, îi birui şi scăpă din mâinile lor pe mulţi dintre cei robiţi. Tătarii erau [80.000]. Şi fugi hanul cu ruşine mare.

Şi Sultanul cum află, chemă pe Sinan-paşa, primul vizir, şi-i porunci să facă un pod peste Dunăre şi să strângă în grabă oştire din întreg Răsăritul. Şi porunci tuturor vitejilor [săi] să meargă împotriva duşmanului său Mihai, căci acela pustiise multe oraşe şi sate de-ale sale şi luase în stăpânire multe oraşe ce-i aparţinuseră: Silistra, Varna, Baba — şi până la Provat, apoi Dobriţa şi Zagora şi stricase Plevna, Nicopoli, Vraţa şi Vidin. Atunci Sinan-paşa ieşi din Ţarigrad cu hotărîrea să înfrângă definitiv pe Mihai şi să-l prindă viu. Mihai merse cu oştirea împotriva lui; întâlni pe Turci la Călugăreni şi se lovi cu ei acolo. Şi aruncă pe paşa de pe pod în mlaştină, de puţin a lipsit ca acela să nu se înnece. Iar ceilalţi paşi când văzură că pe vizir l-a aruncat în baltă, s'au temut şi au fugit.

Şi se sfătui atunci Sinan-paşa cu ceilalţi, să încerce alte meşteşuguri ca să piarză pe Mihai. Şi astfel făgădui boierilor acestuia mulţi galbeni ca să i-l dea pe mână.

Şi când văzu Mihai aceasta, anume că boierii săi umblă să-l vândă, merse la un loc, pe care-l

avea pregătit, numit Rucăr; şi acolo aştepta pe Sigismund din Ardeal.

Sinan-paşa intră atunci în Ţara Românească şi luă în stăpânire toate locurile ţării. Şi se aşeză în Bucureşti şi porunci de zidiră o cetate la Târgovişte. Şi zidiră cetatea şi aşezară acolo cinci mii de Turci aleşi.

Atunci craiul Sigismund veni din Ardeal cu toată oştirea lui şi intră în Ţara Românească, şi la Rucăr se uni cu Mihai, apoi merseră împreună la Târgovişte şi arseră cetatea şi pe toţi Turcii [îi ziseră: fugi la oraş][1]). Şi când află de aceasta Sinan-paşa, că adică [duşmanii] au aprins Târgovişte şi că au prins pe Ali-paşa, care era acolo, şi că au tăiat pe toţi Turcii cei aleşi, s'a temut foarte, fiindcă veneau — şi încă oştire multă. Şi fugi Sinan cu ceilalţi [generali] şi cu toată oştirea. Şi alergau foarte să treacă Dunărea, ca să nu-i ajungă Mihai şi craiul. Dar aceştia din urmă ajunseră degrabă la Dunăre şi stricară de îndată podul. Şi numai vizirul apucă de trecu cu puţină oaste; iar ceilalţi toţi pieriră, în acea zi, ca la două sute de mii: unii se înnecară în Dunăre pe alţii îi tăiară. Iar câmpia şi Dunărea se înroşiseră de sânge. Atunci Sinan-paşa rămase ruşinat, şi de supărare era ca mort. Şi se întoarse la Ţarigrad aşa cum nu voise şi muri de întristare.

Iar Mihai Voevod se întoarse în ţară; şi dărui pe crai cu multe daruri şi-l petrecu până în Ardeal cu cinste. Şi multă vreme trăi Mihai fără turburare, căci Turcii se temeau să se războiască cu el; dar împăratul avea mereu mare amărăciune pe el [chibzuind] cum îl va pierde.

Deci trimise împăratul pe Hafiz-paşa, care era

---

[1]) Desigur o glosă.

cel mai viteaz, să meargă la Nicopoli — el avea oştire aleasă, şaisprezece mii [de soldaţi], şi arme de luptă şi treizeci şi două de tunuri — şi să înşele pe Mihai poftindu-l să facă pace ca să fie [şi unii şi alţii] fără frică. Şi Mihai Voevod se duse la el să i se închine. Şi paşa se bucură foarte şi socoti că prin iscusinţa minţii sale îl va prinde. Dar Mihai îşi strânse oastea şi trimise înainte pe Udrea, boierul său, cu oastea sa nu prea multă, de trecu Dunărea şi lovi în tabăra lui Hafiz-paşa şi-l turburară. Şi Turcii nu stătură să se lupte, ci fugiră şi părăsiră toate armele şi avuţia câtă avură; şi toate le luară oştenii lui Mihai. Şi Hafiz-paşa fugi la Târnova doar cu un cal şi cu două slugi, căci se temea, fiindcă Bulgarii şi Sârbii erau în înţelegere cu Mihai.

Şi a doua zi sosi şi Mihai la Nicopoli şi dete lupta, şi aprinse oraşul şi-l pustii; apoi merse la Vidin — şi acolo i s'a închinat toată bulgărimea; şi se întoarse cu multă pradă şi se duse la scaunul său, la Târgovişte.

Şi Turcii se îngroziră şi se minunau cum s'o scoată la capăt cu el şi cum să-l împace. Şi se sfătui sultanul cu Ibrahim-paşa să trimită soli la el cu vorbe de pace şi cu daruri scumpe ca să se împace. Şi astfel, după sfatul lui Ibrahim-paşa, a trimis soli cu scrisori şi cu daruri, rugându-l [pe Mihai] foarte mult să nu mai pornească război asupra oraşelor turceşti, iar dela Dunăre [încolo] spre alte ţări [va face] cum va vrea. Iar Mihai primi pe soli cu cinste, le dete daruri şi se împăcă.

După aceia, când Sigismund, craiul unguresc, părăsi Crăiia şi se duse în Ţara Leşească, puseră în locul lui alt crai cu numele de Bator Andreiaş [1]). Acesta nu voi deloc prietenie cu Mihai şi-i

---

[1]) Andrei Bathory.

întinse curse. Şi cum află Mihai de uneltirile lui, strânse oştire şi se duse în Ardeal. Iar craiul cum auzi, foarte se întristă, şi se pregăti şi el cu oştirea lui. Şi veni Mihai cu oştirea lui, şi în fruntea oştirii erau trei cruci de aur. Ei se întâlniră sub cetatea Sibiului şi dădură lupta dela răsăritul soarelui până în seară. Şi se întunecă soarele de războiul cel mare şi se înroşise pământul de sângele cel mult. Şi foarte rămaseră ruşinaţi Ungurii. Iar în căderea nopţii fugi crai Bator Andreiaş în munţi şi în locuri pustii; şi mergea toată ziua, rătăcind departe de drumuri. Şi spre seară ajunse într'un loc unde era o turmă de oi, şi mase acolo în acea noapte. Şi l-au întrebat păstorii [cine e], şi el se descoperi lor că este craiul. Şi când auziră că el este craiul, l-au ucis şi i-au tăiat capul, pe care-l aduseră lui Mihai Voevod, şi se închinară. Şi Mihai îi întrebă: Pentru fapta pe care aţi făcut-o ce doriţi? Şi acei păstori au cerut oarecare boierie. Insă domnitorul făcu judecată după pravilă şi îndată porunci de-i spânzură; şi toţi îl lăudaseră pentru judecata dreaptă. Atunci porunci de aduseră trupul aceluia şi-l îngropară cu cinste. După aceia [Mihai] merse la Alba-Iulia şi la Alba-Iulia fu proclamat crai a întreg Ardealul şi boierii Ardealului toţi i se închinară şi-i dădură ascultare ca unui crai; şi şezu cu pace în Ardeal, iar pe fiu-său îl puse domn în Ţara Românească.

Şi după puţină vreme merse în Moldova şi o cuprinse. Iar domnul Moldovei, Ieremia[1]) Voevod fugi în Ţara Leşească. Şi Mihai rămase [acolo] puţin timp şi merse iarăşi în Ardeal. Şi în Moldova lăsă alt domnitor şi pe boierii săi cei mai de frunte. Iar craiul unguresc Sigismund şi Ieremia Voevod, în Tara Leşească, strânseră oştire

[1]) Ieremia Movilă.

din porunca craiului leşesc şi merseră asupra lui Mihai. Şi Mihai cum văzu uneltirile lor, fugi în grabă la împăratul, fiindcă n'a vrut să se bată cu Nemţii.

Şi după ce se duse în Alamania, desvălui împăratului uneltirile lui Basta şi ale Ungurilor. Şi-i dădu împăratul oşti şi avuţie îndeajuns şi pe Gheorghe Basta drept principo căpetenie de oştire. Şi-l birui Mihai şi fugi Sigismund. Iar Mihai se aşeză în câmpiile Turdei şi plănui să meargă în Ţara Românească şi să trimită oştire împotriva Turcilor şi să şadă la Adrianopol ca domn.

Atunci Gheorghe Basta Neamţul prinse pizmă pe el şi făcu sfat rău împotriva lui împreună cu Ungurii ca să-l ucidă. Şi iarăşi nu ştiau cum să săvârşească acest lucru, căci cezarul[1]) iubea pe Mihai ca pe fratele său; însă pizma pusese stăpânire pe inima lor.

Şi astfel Gheorghe Basta trimise un căpitan la Mihai cu nişte Nemţi ca să-l ucidă fără veste. Şi Mihai nu se aştepta să paţă ceva din partea lor. Şi într'o zi, dimineaţa, pe când şedea în cort, văzu că vin la el nişte Nemţi; şi crezând că ei vin la el pentru vreo nevoie, se ridică în picioare şi-i întâmpină cu bucurie. Iar ei ca nişte fiare sălbatice se aruncară asupra lui cu săbiile scoase: unul dintre ei îl lovi cu suliţa în inimă, iar altul îi taie capul. Şi astfel îl uciseră cu vicleşug şi fără veste. Intr'acest chip pieri viteazul Mihai pe nedrept.

Şi s'a luptat cu Turcii şi cu ceilalţi [duşmani ai lui] treisprezece ani şi s'a sfârşit în anul 1601.

Muri şi împăratul sultan Mehmet. Şi-l îngropară cu cinste în an 1605[2]) şi în locul lui împăraţi fiul său Ahmed[3]).

---

[1]) Rudolf II.
[2]) In realitate 1603.
[3]) Ahmed I 1603—1617.

IN BIBLIOTECA RELAŢIILOR ROMÂNO-RUSE

AU APĂRUT:

1. *General de C. A. Lascăr Mihail*	Relaţiile de prietenie Româno-Sovietice
2. *Prof. Dr. C. I. Parhon*	U. R. S. S. faţă de România O politică de înţelegere, sprijin şi ajutorare.
3. *Maior N. Romanenco*	Raporturile Ruso-Române în trecut şi în prezent
4. *Maior Valeriu Câmpeanu*	Prizonier la Ruşi
5. *V. Borcea*	Relaţiile economice Româno-Sovietice
6. *Prof. Tudor Al. Stoianovici*	Relaţiile lui Petru Rareş cu Rusia
7. *Prof. Andrei Popovici*	Ştefan cel Mare şi relaţiile cu Rusia.
8. *Prof. Vasile Negrea*	Relaţiile lui Mihai Viteazul cu Rusia
9. *C. Borănescu Lahovary*	Relaţiile lui Dimitrie Cantemir cu Rusia Tendinţe noui în Europa veche
10. *Prof. Tudor Al. Stoianovici*	Contribuţia Rusiei în lupta pentru independenţa poporului român